

Язлюк Борис Олегович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної експертизи та землевпорядкування, (0352)517-575, sm261245@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2078-0644>

Західноукраїнський національний університет

вул. Львівська, 11, Тернопіль, Тернопільська область, 46009

Улич Володимир Богданович, молодший науковий співробітник Інституту овочівництва і баштанництва, (057) 748-91-91, ulychvolodymyr@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0003-7995-4682>

Національна академія аграрних наук України

вул. Інститутська, 1, с. Селекційне, Харківський р-н Харківська обл., 62478, Україна

Цюпак Володимир Павлович, кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної експертизи та землевпорядкування, (0352)517-575, sm261245@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0001-3886-6673>

Західноукраїнський національний університет

вул. Львівська, 11, Тернопіль, Тернопільська область, 46009

ВПЛИВ ПРОСТОРОВОЇ АСИМЕТРІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКІВ ПТАХІВНИЦТВА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

***Анотація.** Обґрунтовано ключові фактори, що впливають на регіональний розвиток птахівництва, такі як природно-кліматичні умови, рівень розвитку інфраструктури, доступ до фінансових ресурсів та ринків збуту. Дослідження показало, що регіони з розвинутою інфраструктурою та сприятливими кліматичними умовами мають більший потенціал для розвитку галузі. Також виявлено, що військова агресія значно вплинула на економічний розвиток окремих регіонів, спричинивши руйнування інфраструктури та відтік населення, що поглибило регіональну асиметрію. Регіональну просторову асиметрію в Україні можна трактувати не тільки як відображення нерівномірного економічного розвитку, але й як наслідок війни, де відновлення територій, що зазнали агресії, вимагає значних інвестиційних зусиль і тривалого часу для подолання наслідків.*

З метою подолання просторової регіональної асиметрії розвитку птахівництва в Україні запропоновано комплекс заходів, що передбачає розвиток інфраструктури, підтримку кооперації, залучення інвестицій, впровадження інноваційних технологій та створення умов для екологічного та сталого розвитку галузі. Лише за таких умов можна забезпечити рівномірний розвиток птахівництва в усіх регіонах України, що сприятиме підвищенню ефективності та конкурентоспроможності галузі в цілому.

***Ключові слова:** ринки птахівництва, розвиток птахівництва, просторова асиметрія, регіональна асиметрія, диспропорції розвитку*

Yazlyuk Borys, Doctor of Sciences in Economics, Professor, Head of the Department of Economic Expertise and Land Management, (0352)517-575, sm261245@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2078-0644>

West Ukrainian National University

11, Lvivska Street, Ternopil, Ternopil region, 46009

Ulych Volodymyr, junior researcher at the Institute of Vegetable and Melon Growing, (057) 748-91-91, ulychvolodymyr@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0003-7995-4682>
National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine

1, Instytutaska St., Selektsiyne Village, Kharkiv District, Kharkiv Region, 62478, Ukraine

Tsiupak Volodymyr, Candidate of Sciences in Economics, Associate Professor of the Department of Economic Expertise and Land Management, (0352)517-575, sm261245@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0001-3886-6673>

West Ukrainian National University

11, Lvivska Street, Ternopil, Ternopil region, 46009

THE IMPACT OF SPATIAL ASYMMETRY ON THE EFFICIENCY OF POULTRY MARKETS AT THE REGIONAL LEVEL

Abstract: This article is devoted to studying aspects of spatial asymmetry and analyzing its impact on the efficiency of poultry markets at the regional level. The article aims to analyze the factors leading to spatial asymmetries in the poultry market at the regional level and to substantiate ways to overcome them.

The article examines the spatial regional asymmetry of poultry development in Ukraine, focusing on economic, natural-climatic, infrastructural, financial, and social factors that affect the industry's functioning. The study presents an analysis of poultry production volumes by region, revealing significant disparities in the development levels of different areas. The analysis of poultry market trends showed that in 2023, the highest production volumes were observed in Vinnytsia, Cherkasy, and Dnipropetrovsk regions, while Zaporizhzhia and Odesa regions reported lower levels.

Key factors influencing regional poultry development, such as natural-climatic conditions, infrastructure development, access to financial resources, and sales markets, were substantiated. The research demonstrated that regions with developed infrastructure and favorable climatic conditions have more significant potential for industry development. It also highlighted that military aggression significantly impacted the economic development of certain regions, leading to infrastructure destruction and population outflow, exacerbating regional asymmetry. Regional spatial asymmetry in Ukraine can be seen as a reflection of uneven economic development and a consequence of war, where restoring affected territories requires significant investment and time to overcome the consequences.

Measures are proposed to overcome spatial regional asymmetry in poultry development in Ukraine, including infrastructure development, support for cooperation, attracting investments, implementing innovative technologies, and creating conditions for ecological and sustainable industry development. Only under these conditions can uniform poultry development be ensured across all regions of Ukraine, contributing to increased efficiency and competitiveness of the industry.

Keywords: poultry markets, poultry development, spatial asymmetry, regional asymmetry, development disparities.

Постановка проблеми. Ринки продукції птахівництва відіграють ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки та розвитку аграрного сектору, проте нерівномірний розподіл ресурсів, інфраструктури та виробничих потужностей між регіонами спричиняє просторову асиметрію, яка негативно впливає на ефективність функціонування цих ринків. Просторова асиметрія призводить до дисбалансу у доступі до ринків, вартості логістики, нерівномірності попиту та

пропозиції, що ускладнює розвиток птахівництва у віддалених чи менш розвинених регіонах. Дослідження впливу просторової асиметрії на ефективність функціонування ринків продукції птахівництва є актуальним через необхідність підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору та забезпечення стабільного розвитку регіональних економік, оскільки просторова асиметрія створює додаткові виклики для малих і середніх підприємств, обмежує доступ до інновацій, а також спричиняє соціально-економічні диспропорції між регіонами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання просторової асиметрії розвитку регіонів часто підіймаються в наукових колах. Такі провідні вчені як Жовтяк Г. А. [3], Лещук Г.В. [7], Мезенцев К. В. [5], Мезенцева Н. І. [5], Підгрушний Г. П. [5], Семигуліна І. Б. [4], Шевчук Л.Т. [6] та інші присвятили свої праці вивченню зазначеної тематики та висвітлили ключові аспекти виникнення просторових асиметрій в розвитку регіонів України.

Незважаючи на широке висвітлення теоретико-практичних основ асиметрій просторового розвитку, недостатньо висвітленими залишаються аспекти впливу просторових асиметрій на ефективність функціонування різних ринків, зокрема птахівництва.

Мета статті – аналіз факторів виникнення просторових асиметрій ринку птахівництва на регіональному рівні та обґрунтування шляхів їх подолання.

Виклад основних результатів дослідження. Ринки птахівництва займають важливе місце в агропромисловому комплексі, забезпечуючи населення високоякісними продуктами харчування та сприяючи розвитку сільських територій. За сучасних умов глобалізації та інтеграції економік значення ефективного функціонування ринків птахівництва зростає, оскільки вони забезпечують як внутрішній, так і зовнішній попит на продукцію. Дослідження аудиторсько-консалтингової компанії BDO підтверджують, що ринок м'яса птиці в Україні залишається ключовим сегментом агропромислового комплексу навіть попри складні умови, спричинені військовими діями. Незважаючи на значний вплив на виробничі потужності в окремих регіонах, більшість великих виробників змогли відновити роботу, що сприяє поступовій стабілізації ринку. Очікується,

що загальний обсяг виробництва м'яса птиці в Україні за підсумками 2024 року складе 1 224 тисячі тонн, що свідчить про поступове відновлення галузі та її стабільне зростання [1].

Вивчення регіональних аспектів функціонування ринків птахівництва є важливим для розробки дієвих стратегій підвищення конкурентоспроможності галузі. При цьому варто зауважити, що регіональні особливості, зокрема природно-кліматичні умови, рівень розвитку інфраструктури, концентрація виробництва, істотно впливають на динаміку і структуру цих ринків. За даними Державної служби статистики у 2023 році розподіл продукції птахівництва за регіонами України виглядає наступним чином (рис. 1):

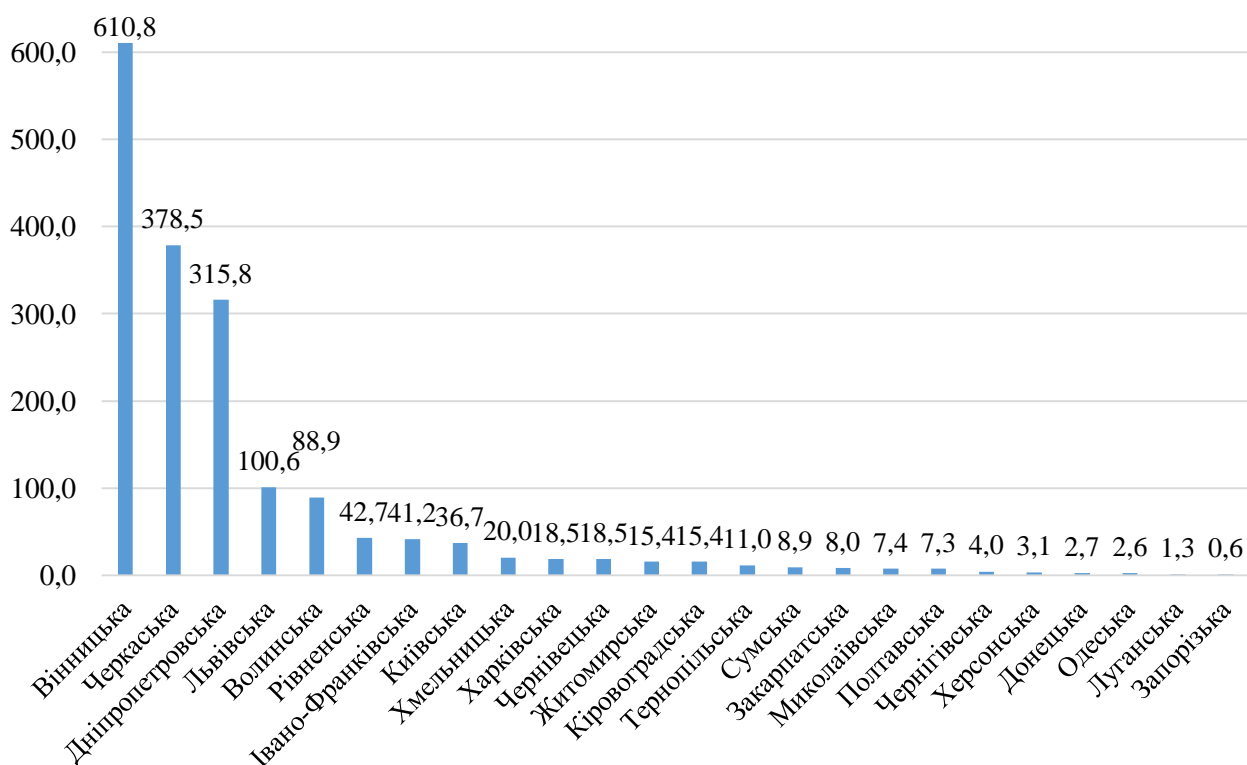

Рисунок 1 – Маса вирощування свійської птиці всіх видів у 2023 році за регіонами
Джерело: складено автором за: [2]

Аналіз маси вирощування свійської птиці всіх видів у 2023 році в Україні виявляє значну регіональну асиметрію. Найбільші обсяги виробництва спостерігаються у Вінницькій області (610,8 тис. тонн), що значно перевищує показники інших регіонів, таких як Черкаська (378,5 тис. тонн) і Дніпропетровська (315,8 тис. тонн) області. У той же час, виробництво в таких

регіонах, як Запорізька (0,6 тис. тонн) та Одеська (2,6 тис. тонн) області, залишається на дуже низькому рівні. Такі дані свідчать про наявність просторової асиметрії у птахівництві України.

Дослідження Жовтяк Г.А. [3] підкреслює важливість комплексного підходу до вивчення просторової асиметрії соціально-економічного розвитку регіонів України, де особлива увага приділяється аналізу економічної, соціальної та територіальної асиметрії. Вчений пропонує групи показників, що дозволяють оцінити регіональні диспропорції за ключовими параметрами, зокрема виробничий, ресурсний, інфраструктурний, науково-технічний, інвестиційний потенціал, а також зовнішньоторговельні можливості.

Отже, економічна асиметрія виявляється найбільш вираженою, оскільки вона охоплює різні аспекти розвитку, від продуктивності праці до рівня інноваційного потенціалу. Інфраструктурні показники є важливим чинником регіонального розвитку, відображаючи здатність регіону до стабільного економічного зростання. Інвестиційна активність визначає конкурентоспроможність регіонів на національному та міжнародному рівнях, тоді як експортний потенціал свідчить про можливість регіонів інтегруватися у світову економіку. Соціальна асиметрія впливає на якість життя населення, доступ до освітніх та медичних послуг, рівень доходів та умови праці. Територіальна асиметрія, в свою чергу, формує можливості регіонів для розвитку через їх географічне розташування, доступ до ресурсів та інфраструктурну забезпеченість.

Дослідження показали [4-7], що просторова асиметрія у регіональному контексті може бути зумовлена кількома факторами, включаючи відмінності у природно-кліматичних умовах, рівні розвитку інфраструктури, доступності фінансових ресурсів та наявності ринків збуту (рис. 2). Кожен з цих аспектів заслуговує на детальний розгляд для кращого розуміння механізмів виникнення і посилення регіональних просторових асиметрій.

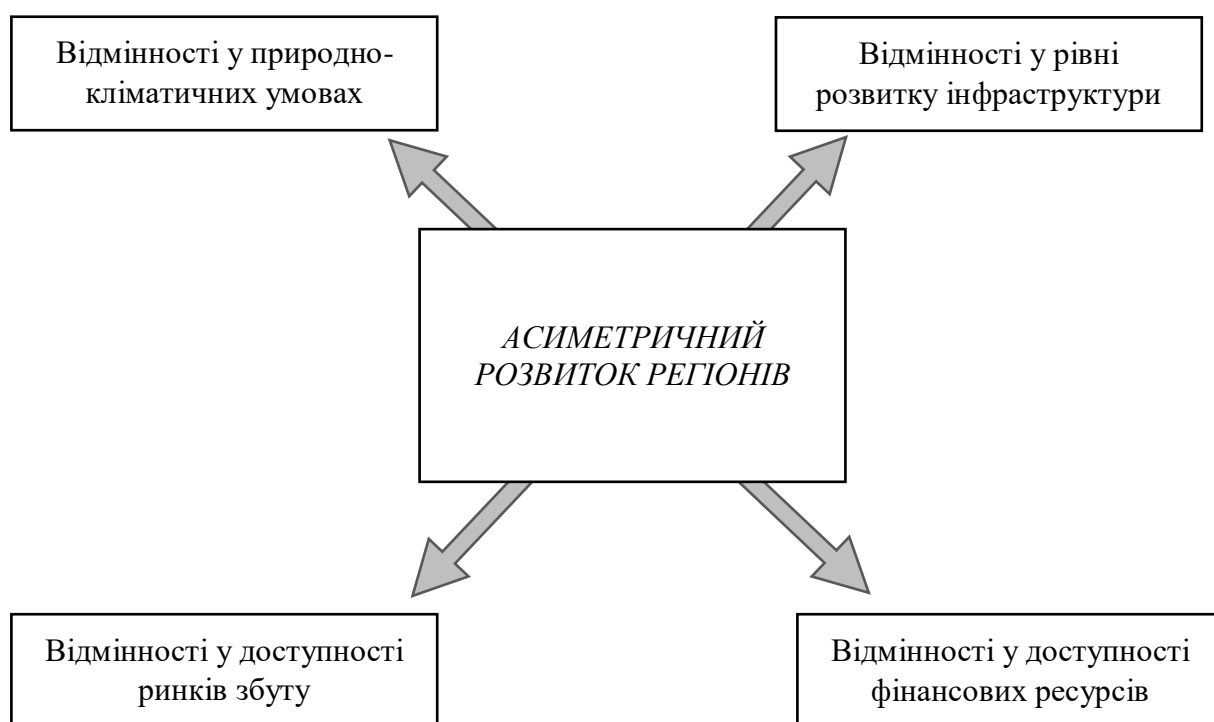

Рисунок 2 – Ключові фактори просторової асиметрії розвитку регіонів
Джерело: складено автором за [4-7]

Природно-кліматичні умови є одними із основних чинників, що впливають на розвиток регіонів, оскільки відмінності в кліматі, рельєфі, родючості ґрунтів і доступності природних ресурсів визначають потенціал територій для ведення сільського господарства, промислового виробництва та інших видів економічної діяльності. Зокрема, регіони з м'яким кліматом і родючими ґрунтами мають кращі умови для розвитку агропромислового комплексу, що забезпечує стабільний дохід і зайнятість населення. Натомість території з суворими кліматичними умовами можуть відчувати дефіцит природних ресурсів, що ускладнює економічний розвиток і потребує значних інвестицій у адаптацію до природного середовища.

Інфраструктура забезпечує ефективне функціонування економіки регіонів, адже високорозвинені транспортні мережі, енергетичні системи, зв'язок та логістичні центри, сприяють підвищенню конкурентоспроможності регіону, полегшують доступ до ринків збуту та ресурсів, а також забезпечують мобільність

робочої сили. У регіонах з недостатньо розвиненою інфраструктурою обмежуються можливості для ведення бізнесу, що стримує економічне зростання та призводить до зниження рівня життя населення.

Доступ до фінансових ресурсів безпосередньо впливає на інвестиційну активність та розвиток, зокрема регіони з обмеженим доступом до кредитних ресурсів, банківських послуг або державної підтримки часто стикаються з труднощами у фінансуванні проєктів, що обмежує їх можливості для економічного зростання. Натомість території з добре розвиненою фінансовою системою можуть залучати більше інвестицій, створювати нові робочі місця та забезпечувати стабільний розвиток. Нерівномірний розподіл фінансових ресурсів між регіонами посилює економічні диспропорції, що негативно впливає на загальний рівень розвитку країни.

Території, які мають доступ до великих ринків, як внутрішніх, так і зовнішніх, мають більше можливостей для реалізації продукції, що сприяє зростанню виробництва і зайнятості. У віддалених або ізольованих регіонах доступ до ринків може бути обмежений, що ускладнює реалізацію виробленої продукції і стримує економічну активність. Наявність інфраструктури, яка полегшує доступ до ринків, відіграє вирішальну роль у зменшенні регіональної асиметрії та підвищенні конкурентоспроможності територій.

Варто відмітити, що військова агресія значно вплинула на окремі регіони України та спричинила значне посилення просторової регіональної асиметрії. Регіони, які стали епіцентрами бойових дій, зазнали суттєвих економічних, соціальних та інфраструктурних втрат. Зруйновані міста та села, значний відтік населення, втрата виробничих потужностей і зменшення доступу до основних послуг призвели до глибоких дисбалансів у розвитку територій. Відповідно, країна в цілому зіткнулася з ще більшою диференціацією між регіонами, що досягли різних рівнів відновлення та розвитку після агресії. Постраждали регіони, такі як східні та південні території, які зазнали безпосередніх військових дій, не тільки втратили значну частину інфраструктури, а й опинилися в ізоляції через руйнування транспортних шляхів, комунікацій та логістичних зв'язків. Цей

фактор ускладнив процеси відновлення та економічної інтеграції з іншими частинами країни, що поглибило нерівномірність соціально-економічного розвитку.

Просторова регіональна асиметрія є результатом взаємодії різних факторів, які впливають на соціально-економічний розвиток територій. З огляду на вищевикладене, в контексті поточного дослідження варто дослідити фактори, що викликають просторову асиметрію розвитку птахівництва в Україні.

Говорячи про природно-кліматичні умови, варто зазначити, що регіони з більш сприятливим кліматом для вирощування сільськогосподарських культур та кормів для птиці мають певні переваги в розвитку птахівництва, зокрема південні та центральні області України, де клімат дозволяє вирощувати різноманітні корми, мають вищі показники в цій галузі, порівняно з північними чи західними регіонами, де погодні умови менш сприятливі для цієї діяльності.

Регіони з розвинутою інфраструктурою, де є добре налагоджені транспортні маршрути для доставки кормів та реалізації продукції, мають більший потенціал для розвитку птахівництва. Птахофабрики, розташовані в цих регіонах, можуть знижувати витрати на транспортування та створювати більш ефективні умови для виробництва.

Наявність фінансових та інвестиційних ресурсів визначає рівень розвитку птахівництва в окремих регіонах, оскільки ті, де є доступ до фінансових ресурсів, здатні створювати необхідні умови для модернізації виробничих потужностей, будівництва нових пташників та оснащення їх сучасним обладнанням. Це у свою чергу дає змогу покращити продуктивність та ефективність роботи підприємств птахівництва. Регіони, що мають близькість до великих торгових центрів чи міжнародних ринків, можуть значно знижувати витрати на транспортування продукції. Це дозволяє підприємствам не лише ефективно забезпечувати внутрішній попит, а й орієнтуватися на експорт, що відкриває додаткові можливості для розвитку галузі.

Соціально-економічні умови суттєво впливають на розвиток птахівництва, адже регіони з високим рівнем доходів населення та великим попитом на

продукти птахівництва можуть стимулювати розвиток цієї галузі, оскільки споживча спроможність населення сприяє підвищенню попиту на курячі яйця, м'ясо птиці та інші продукти птахівництва. Важливу роль у розвитку птахівництва відіграє наявність висококваліфікованої робочої сили.

Політичні та правові фактори також не можна ігнорувати, адже підтримка держави через програми субсидій, пільги для сільськогосподарських підприємств, а також регіональні ініціативи можуть значно полегшити розвиток птахівництва в певних регіонах, зменшуючи рівень регіональної асиметрії. Також регіони, що активно впроваджують новітні технології у виробництво, можуть отримувати конкурентні переваги в галузі птахівництва, адже використання сучасних методів інтенсивного вирощування птиці, автоматизованих систем годівлі та контролю умов утримання дозволяє підприємствам знижувати витрати та підвищувати продуктивність, що, в свою чергу, зменшує розрив між регіонами за рівнем розвитку галузі. І, зрештою, на асиметричний розвиток птахівництва впливають військові конфлікти, природні катастрофи та екологічні зміни. Регіони, які зазнали військових дій або техногенних катастроф, стикаються з проблемами збереження інфраструктури, забруднення ґрунтів, повітря та вод [8].

Для подолання просторової регіональної асиметрії розвитку птахівництва в Україні необхідно впроваджувати заходи, що спрямовані на забезпечення рівномірного розвитку цієї галузі в різних регіонах країни.

Перш за все, з метою подолання просторової асиметрії варто зосередитись на вдосконаленні або відновленні транспортної, енергетичної та інформаційної інфраструктури, які є критичними для розвитку птахівництва. Необхідно інвестувати в модернізацію доріг і залізничних сполучень та забезпечити зручні логістичні канали для постачання кормів, обладнання і готової продукції. Підвищення ефективності транспортних перевезень дозволить знизити витрати на доставку товарів, зробивши їх більш доступними для різних регіонів країни.

Також важливо започаткувати державні програми підтримки регіонів, де птахівництво знаходиться на стадії розвитку або має низький рівень інвестицій. Спеціальні програми розвитку малого та середнього бізнесу у птахівництві

повинні забезпечити рівні умови для підприємств в усіх регіонах, а також сприяти залученню інвестицій у відсталі райони.

Для подолання асиметрії розвитку птахівництва також важлива підтримка кооперації між малими і середніми виробниками, адже об'єднання виробників в кооперативи або аграрні кластери дозволить оптимізувати витрати на закупівлю сировини, кормів, та забезпечити спільне вирішення логістичних та інших проблем. Такі аграрні кластери забезпечать умови для обміну технологіями, досвідом, доступом до ринків та інвестицій. У великих виробничих об'єднаннях регіони з меншим рівнем розвитку отримують доступ до нових технологій, що дозволить покращити ефективність їх діяльності та забезпечити конкурентоспроможність.

Залучення інвестицій для розвитку птахівництва можливі лише при створенні сприятливих умов для інвесторів, зокрема через створення спеціальних економічних зон або аграрних індустріальних парків, де для підприємців надаються податкові пільги та інші форми державної підтримки. Активна реклама інвестиційних можливостей в птахівництві дозволить залучити не тільки внутрішні, але й іноземні інвестиції, що підвищить ефективність і технологічний рівень підприємств на місцях.

На додачу птахівництво повинно бути адаптоване до специфічних природно-кліматичних умов кожного регіону, отже необхідно впроваджувати спеціалізовані технології та методи ведення господарства, які відповідають місцевим умовам, зокрема щодо утримання птиці, кормової бази та управління здоров'ям тварин. У південних регіонах України важливим є розвиток птахівництва з використанням менш водо-витратних технологій, в той час як у північних пріоритетом виступає оптимізація енергетичних витрат. Інноваційні підходи в виробництві та обробці продукції птахівництва передбачають використання автоматизованих систем годівлі, інтелектуальних систем управління кліматом та вентиляцією, що підвищує продуктивність і знижує витрати.

Для підтримки сталого розвитку птахівництва необхідно створювати спеціалізовані навчальні центри, які зможуть навчати місцевих виробників і працівників новітнім технологіям та методам ведення господарства. Навчання дозволить регіонам з нижчим рівнем розвитку забезпечити належну кваліфікацію робочої сили, що вкрай важливо для ефективного використання інвестицій та сучасних технологій.

Враховуючи зростаючий попит на органічну продукцію, потрібно забезпечити розвиток екологічно чистих технологій птахівництва. Відповідно, необхідно стимулювати розвиток органічного птахівництва через надання пільг, субсидій на закупівлю органічних кормів, а також створення умов для забезпечення безпечних екологічних умов виробництв.

Розширення ринків збуту для регіонів з низьким рівнем розвитку птахівництва передбачає підтримку регіональних брендів, що дозволить налагодити прямі зв'язки з кінцевими споживачами та підвищити довіру до продукції з конкретного регіону. На додаток важливо розвивати експортні можливості, створюючи умови для сертифікації продукції та виходу на міжнародні ринки.

Отже, задля подолання просторової регіональної асиметрії розвитку птахівництва в Україні важливо зосередитися на комплексі заходів, що передбачає розвиток інфраструктури, підтримку кооперації, залучення інвестицій, впровадження інноваційних технологій та створення умов для екологічного та сталого розвитку галузі. Лише за таких умов можна забезпечити рівномірний розвиток птахівництва в усіх регіонах України, що сприятиме підвищенню ефективності та конкурентоспроможності галузі в цілому.

Висновки. Ринки птахівництва в Україні мають ключове значення для агропромислового комплексу, забезпечуючи населення якісними продуктами та підтримуючи економічний розвиток. Незважаючи на складнощі, зумовлені військовими діями, галузь демонструє поступове відновлення, що відображається у зростанні виробництва м'яса птиці. Аналіз регіональних особливостей показав значну просторову асиметрію, зумовлену різними природно-кліматичними

умовами, рівнем розвитку інфраструктури та доступом до фінансових ресурсів. Для подолання цих викликів необхідне впровадження комплексних стратегій, спрямованих на рівномірний розвиток галузі в усіх регіонах країни, включаючи інфраструктурні інвестиції, підтримку інновацій та підвищення конкурентоспроможності регіонів.

БІБЛОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Афанасьєв В., Король Д., Бобир Д., Сотник Д. Птахівництво: поточний стан галузі, історичні показники та прогнози. BDO. 2024. URL: https://media-eur.gwt.bdo.global/cmslibrary/Ukraine/media/bdo/Insight%20promos/Insights/New%20from%20Agust%202023/Poultry-Farming_ukr.pdf (дата звернення 8 грудня 2024 року)
2. Виробництво продукції тваринництва за видами у 2023 році. Державна служба статистики України. 2024. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/sg/vpt/vpt2023.xls> (дата звернення 8 грудня 2024 року)
3. Жовтяк Г. А. Оцінювання просторової асиметрії розміщення продуктивних сил в економіці регіону. Ефективна економіка. 2015. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4300> (дата звернення 8 грудня 2024 року)
4. Семигуліна І. Б. Теоретичні аспекти просторового розвитку: аналіз світового досвіду формування системи управління територіями. Бізнес Інформ. 2021. №7. С. 6–14. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-7-6-14>
5. Мезенцев К. В., Підгрушний Г. П., Мезенцева Н. І. Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність і поляризація: Монографія. Київ : ДП «Прінт Сервіс», 2014. 132 с.
6. Шевчук Л.Т. Просторовий розвиток регіону: соціально-економічні можливості, ризики і перспективи: монографія. НАН України. Інститут регіональних досліджень. Львів, 2011. 256 с.
7. Лещук Г.В. Просторова асиметрія інвестиційних процесів у розвитку інфраструктури регіонів України. Інтелект XXI. 2017. № 5. С. 84–88.
8. Zaitseva I. et al. The latest basics of agricultural development: collective monograph. International Science Group. Boston : Primedia eLaunch, 2022. 163 p. DOI : <https://doi.org/10.46299/ISG.2022.MONO.AGRO.2>

REFERENCES:

1. Afanaciev V., Kopol D., Vobyr D., Sotnyk D. Ptakhivnytsstvo: potochnyi stan haluzi, istorychni pokaznyky ta prohnozy. BDO. 2024. URL: https://media-eur.gwt.bdo.global/cmslibrary/Ukraine/media/bdo/Insight%20promos/Insights/New%20from%20Agust%202023/Poultry-Farming_ukr.pdf (data zvernennia 8 hrudnia 2024 roku)
2. Vyrobnytsstvo produktsii tvarynnytsstva za vydamy u 2023 rotsi. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. 2024. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/sg/vpt/vpt2023.xls> (data zvernennia 8 hrudnia 2024 roku)
3. Zhovtiak H. A. Otsiniuvannia prostorovoi asymetrii rozmishchennia produktyvnykh syl v ekonomitsi rehionu. Efektyvna ekonomika. 2015. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4300> (data zvernennia 8 hrudnia 2024 roku)
4. Semyhulina I. B. Teoretychni aspekty prostorovoho rozvytku: analiz svitovoho dosvidu formuvannia systemy upravlinnia terytoriiamy. Biznes Inform. 2021. № 7. С. 6–14. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-7-6-14>

5. Mezentsev K. V., Pidhrushnyi H. P., Mezentseva N. I. Rehionalnyi rozvytok v Ukraini: suspilno-prostorova nerivnist i poliaryzatsiia: Monohrafiia. Kyiv : DP «Print Servis», 2014. 132 s.
6. Shevchuk L.T. Prostorovyi rozvytok rehionu: sotsialno-ekonomichni mozhyvosti, ryzyky i perspektyvy: monohrafiia. NAN Ukrainy. Instytut rehionalnykh doslidzhen. Lviv, 2011. 256 s.
7. Leshchuk H.V. Prostorova asymetriia investytsiinykh protsesiv u rozvytku infrastruktury rehioniv Ukrainy. Intelekt KhKhI, 2017. № 5. S. 84–88.
8. Zaitseva I. et al. The latest basics of agricultural development: collective monograph. International Science Group. Boston : Primedia eLaunch, 2022. 163 r. DOI : <https://doi.org/10.46299/ISG.2022.MONO.AGRO.2>

Надійшла до редакції 11.12.2024 р.